ستراتیژی ئەمریکا لە عیراق و چارەنووسی باشووری کوردستان:

گفتوگۆی رۆژنامەی *کوردستانی نوێ* لەگەڵ
بورهان ا. یاسین
ئەنجامدراوە لە 2007/6/12

(کوردستانی نوێ، ڕۆژانی 18 و 20 و 25 و 26 و 27 ی حوزەیرانی 2007)

کوردستانی نوێ: لە لێکۆڵینەوەیەکدا باسی ئەوە دەکەیت کە تا ئێستا لە ئەمریکا بۆ عیراق پێشنیارکراون. دوو لەو ئەلتەرناتیڤانەی بیرت خستونەتەوە جێی سەرنج و مایەی پرسیاریشن: کشانەوەی تەواوەتی ئەمریکا لە عیراق، دووەمیان: پارچە پارچەکردنی عیراق بۆ سێ بەش... ئەتوانی پێمان بڵێی ئەم دوو ئەلتەرناتیڤە لە ئەمریکا تا چەند جێی باسن؟ کێ باسیان لێ دەکا و لە چ ئاستێکدا، پاشان ئایا لە چ دۆخێکدا ئەگەری کارپێکردنیان بە هێز دەبێت؟

ب. یاسین: بەر لە هەر شتێک دەبێ ئەوە بە بیر بهێنمەوە کە ئەو لیکۆڵینەوەیەی ئێوە باسی دەکەن پێداچوونەوەیەکە بەسەر (راپۆرتی بیکەر–هاملتن)دا. وە خاڵی لێوەدەرچوونی هەرە گرنگ لە لیکۆڵینەوەکەدا ئەوەیە کە ناکرێ باس لە سیاسەت و ستراتیژی ئەمریکا لە عیراق وە ئاسۆکانیان بکەین بەبێ ئەوەی باسمان لە پڕۆژەی دامەزراندنەوەی دەوڵەتی عیراق نەکردبێ. بە مانایەکی تر باسکردن لە سەرکەوتن یا شکستی ئەمریکا باسە لە رادەی سەرکەوتن یا شکست لە پڕۆژەی دەوڵەتی عیراق و ئەگەرەکانی مانەوەی ئەم دەوڵەتە بەو شێوەیەی کە هەبووە یا نا. بەم شێوەیەش ئەلتەرناتیڤەکانی بەردەم ئەمریکا (لە کشانەوە یا مانەوە یا کشانەوەی بەشی هەرە زۆر لە هێزەکان و هێشتنەوەی هەندێ لە هێزەکان و بۆ ماوەیەکی دوور و درێژ لە شێوەی چەند بنکەیەکی سەربازی) گرێدراون بە ئەگەر و گۆڕانکاریەکان کە یەکسەر پەیوەندیدارن بە دواڕۆژی پڕۆژەی دامەزراندەنوەی دەوڵەتی عیراقەوە.

هەڵبەتە گفتوگۆ لەسەر کشانەوەی هێزەکانی ئەمریکا لە عیراق شتێکی تازە نیە. لە ئاستی میدیاکان و پسپۆرانی بوارە جیاجیاکان، وە هەروەها لە ئاستی سیاسەتی هەردوو پارتە دەسەڵاتدارەکەی ئەمریکا (واتە کۆماریەکان و دیمۆکراتەکان) گفتوگۆکان کراون وە تا هاتووە ئەم باس و خواسانە گەرمتر بوون و گرنگی زیدەتریان وەرگرتووە. ئەمرۆ چیتر مەسەلەی کێشانەوەی هێزەکان لە ئاستی گفتوگۆ نەماوەتەوە و باس چیتر لەوە نیە کە هێزەکان بکشێنەوە یا نا بەڵکو دەبێ بکشێنەوە. جا قسە زیاتر لەسەر شێوە و مەرج و کات و قەوارەی ئەو هێزانەیە

کە دەکشێنەوە. جگە لەوەش کە کشانەوەی بە تەواوەتی زیاتر دیدی زۆرینەی دیمۆکراتەکان بووە لەوەش دەچێ کە لە هەڵبژاردنی داهاتووی سەرەککۆماری لە ئەمریکا پرسی هەرە گرنگ مانەوە یا نەمانەوەی هێزەکان بێت. جگە لەوە کەسایەتی زۆر گرنگ لە ئەمریکا هەن کە دەمێکە بانگەشەی کشانەوەی هێزەکانی ئەمریکا دەکەن. یەکێ لەوانەی کە بۆچوونەکانی گرنگن وە گوێیان لێدەگیرێ زبگنێو بریژێنزسکیە، کە کاتی خۆی راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی جیمی کارتەر بووە. ئەو بەر لە نزیکەی دوو ساڵ پێشنیاری راستەوخۆوی بۆ جورج بوش کرد کە ئەمریکا دەبێ بکشێتەوە لە عیراق وە بۆ ئەوەی ئەو کشانەوەیەش بە شکست بۆ ئەمریکا نەگەڕێتەوە داواکاری خۆکێشانەوە لە لایەن حکومەتی عیراقەوە بێت، وەکو ئەوەی کە ئەمریکا لە حاڵەتی شکستدا خۆیناکێشێتەوە بەڵکو ئەو کارە لەسەر داوای حکومەتی عیراق دەکات.

باس و خواس دەربارەی پارچەکردنی عیراق بۆ سێ بەش شتێکی تازە نیە. لە سەرەتاوە لە لایەن هەندێ کەسی شارەزا و کۆنە دیپلۆماسی وەک، بۆ نموونە، پیتەر گالبریت کە هەر زوو بە ڕاشکاوی بانگەشەی هەڵوەشاندنەوەی دەوڵەتی عیراقی کرد. بەڵام دواتر بیرۆکەی دابەشکردنی عیراق بۆ سێ بەش چووە ناو دەسەڵاتی سیاسی ئەمریکاشەوە، لەوانە بیرۆکەیەکی لیژنەی پەیوەندیەکانی دەرەوەی کۆنگرێس وە راوێژکارێکی وەزارەتی دەرەوە هەروەها دۆنالد رامسفێلد بە هەفتەیەک بەر لە جێهێشتنی پنتاگۆن بیرخەرەوەیەکی (دەربارەی ستراتیژی ئەمریکا لە عیراق) داوە بە جورج بوش کە دەرەنجامەکانی لە چەند خاڵێک کۆکردوونەتەوە وە لە خاڵی هەرە کۆتایدا دەڵێ ئەگەر ئەمریکا لە هەموو هەوڵەکانی سەرکەوتوو نەبوو ئەوا دەبێ بیر لە دابەشکردنی عیراق بۆ سێ پارچە بکاتەوە. ئەوەتا دواترین هەواڵیش (لە 2007/6/12) لەم بارەیەوە دەڵێ کە ژمارەیەک لە ئەندامی کۆنگرێس، کە دیمۆکراتن، بە پشتگیری دوو ئەندامی پارتی کۆماری، خەریکن پڕۆژەیەک بدەن بە کۆنگرێس کە دەربارەی دابەشکرنی عیراقە بۆ سێ وڵاتی "نیمچە سەربەخۆ."

پرسیاری ئەوەش دەکەیت کە کەی ئەلتەرنەتیڤی دابەشکردن کارپێدەکرێ؟ ئەوەی راستی بێت لە لێکۆڵینەوەیەکمدا دەربارەی دەستووری هەمیشەیی عیراق کە بەر لە نزیکەی دوو ساڵ بڵاوبۆتەوە باسم لەو پرۆسەیە کردووە کە دەتوانێ سەر لە هەڵوەشانەوەی دەوڵەتی عیراق بدات. لەوێدا دەڵێم کە *سێ بێهیوابوون* دەتوانن کۆتایی بە دەوڵەتی عیراق بهێنن: 1) بێهیوابوونی شیعە و سوونەی عەرەب لە یەکتر؛ 2) بێهیوابوونی ئەمریکا لە پڕۆژەی دەوڵەتی عیراق؛ 3) بێهیوابوونی کورد لە روحی پڕۆژەکە کە ئەویش بەیەکەوە ژیانە لەگەڵ عەرەب وەکوو دوو نەتەوەی یەکسان. دیارە دەرهاوێشتەی گەیشتنی ئەمریکا بە ئاکامێکی ئەوها دەبێتە بنەما بۆ پەڕینەوە لە ستراتیژی هێشتنەوەی عیراق بە یەک پارچەیی هەرچەندە پرۆژەکە لەسەرەتاوە لە بنەمایەکی چەوتەوە پێی هەڵگرتبوو کە ئەویش بۆ نموونە تێکەڵاوکردنی کوردستان بە فەلوجە (واتە بەیەکەوە گرێدانی ئەوانەی تا سەر ئێسقان دوژمنایەتی ئەمریکیەکان دەکەن بە ئەوانەی لە هەموو ئاستێکی سیاسەتدا (سەرکردە و جەماوەر) خۆیان وەک دۆست و "هاوپەیمانی" ئەمریکا دەبینن). بەو مانایە بنەما و مەرجێکیش بۆ وازهێنان لە بیرۆکەی عیراقێکی یەکبوو ئەوەیە کە ستراتیژی ئەمریکا بگوازرێتەوە لە ئەوەی من پێی دەڵێم یەک سیاسەت بۆ دوو حاڵەت (حاڵەتی کوردی و عەرەبی) بۆ دوو سیاسەتی جیا بۆ دوو حاڵەتی جیا (سیاسەتێکیان تایبەت بە عیراقی عەرەبی(عیراق بەبێ باشووری کوردستان) وە سیاسەتێکی تریشیان تایبەت بە کوردستان).

ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە کە سیاسەتە رەسمیە کوردیەکان تا ئێستا هەوڵی بێووچان بووە بۆ مومکنکردنی پرۆژەی دەوڵەتی عیراق، وە بەم مانایەش سیاسەتی دواخستنی سەرهەڵدانی بێهیوابوونی کورد بووە لە عیراقی عەرەبی؛ نەک هەر ئەوە بەڵکو دواکەوتنی بێهیوابوونی ئەمریکا لە پرۆژەی عیراق وە هەروەها دواخستنی بێهیوابوونی سونەی عەرەب و شیعە لە یەکتری لێکەوتۆتەوە. دیارە هاوتەریب لەگەڵ قەتیسبوونی پرۆسەی سیاسی لە عیراق لە چەند گرێیەکی خوێناویدا، هەندێ لە ئەمریکیەکان *بێهیوابوونی* خۆیان لەو حاڵەتەی عیراق ناشارنەوە و لە ویشەوە باس لە ئەلتارنەتیڤ دێتە گۆرێ، لەوانەش جیاکردنەوەی کوردستان وە بە جیا مامەڵەکردنی بە سیاسەتێکی جیا لەوەی تا ئێستا. ئەوەتا رۆژنامەنووس و نوسەرێکی ناوداری ئەمریکی وەک (تۆماس فریدمان) لە گفتوگۆیەکدا لە گەڵ رۆژنامەی *کوردستانی نوێ* (2007/6/5) دەڵێ "ئەگەر عیراقیش وەکو دەوڵەتێک شکست بهێنێت بە دڵنیاییەوە پاڵپشت و پشتیوانی خۆم بۆ کوردستانێکی سەربەخۆ دەردەبڕم."

لەو باوەڕەدام کە مەسەلەی دابەشکردنی عیراق وە پشتبەستنی ئەمریکا بە دۆستێکەوە (کە بێ سێ و دوو دۆستە، کە ئەویش کوردە) وە هێشتنەوەی هەندێ لە هێزەکانی ئەمریکا لە کوردستان، چونکە بە ئەگەری زۆر قانیعکردنی لایەنی عەرەبی بۆ رێگەدان بە دامەزران و مانەوەی بنکەی ئەمریکی لە عیراق ئاسان نابێ، بە ئەگەری زۆر لە سیناریۆیەکدا یەکانگیر ببن! وە ئەوەش شێوەی بۆچوونم بووە لەو لێکۆڵینەوەیەی کە ئێوە سەرەتا ئاماژەتان پێکرد.

ناشمەوێ شاردراوە بێت، بۆچوونی خۆم دەربارەی پرۆژەی دەوڵەتی عیراق و چارەنووسی کورد لەم بارەیەوە هەر لە سەرەتاوە ئەوە بووە کە چارەسەر دابەشکردنی عیراقە و ئەوەش باشتر خزمەتی بەرژەوەندیەکانی ئەمریکا و کورد لە باشووری کوردستان دەکات. گۆمانیشم دەربارەی سەرکەوتووی پرۆژەی دەوڵەتی عیراق لەم پرسیارەوە هەڵقوڵاوە: ئایا کە پرۆژەی بریتانیای (عیراقی یەکبوو) لە 83 ساڵدا (1920–2003) سەرکەوتوو نەبوو، وە لە ڕاستیدا کەم یا زۆر بە هەڵوەشانەوەی ئەو دەوڵەتە لە 2003 کۆتایی هات، بۆ وە چۆن ئەمریکا، لە بارودۆخێکی زۆر سەختتردا، دەتوان لە هەمان پرۆژەدا سەرکەوتوو بێت؟

کوردستانی نوێ: تۆ لە شوێنێکدا وە لە ئەنجامی خوێندنەوەی ئەگەرەکانی پاشەڕۆژی عیراق و لەبەر رۆشنایی پێدراوەکانی (معطیات) و رووداوەکانی عیراق خۆی و ناوچەکە، پێت وایە کە ئەگەری دروستکردنی بنکە و پێگەی سەربازی ئەمریکا لە کوردستانی عیراقدا لە حاڵەتی پاشەکشەکردنی سوپای ئەو وڵاتە لە ناوچەکانی تری عیراق، ئەگەرێکی لاوازە، یان راستتر، پێت وایە کێشەی زۆری دێتەرێ، لە کاتێکدا خەڵکێکی زۆر لە کوردستان ئومێدیان بەو ئەگەرە هەیە تا رادەی گرەوکردن گرەوی لەسەر کردووە، ئایا ئەتوانی زیاتر بۆمان روون بکەیتەوە کە لە بنەڕەتدا دروستکردنی پێگەی سەربازی ئەمریکا لە کوردستاندا، تا چەند ئەگەرێکی مەعقولە، کێشەکانی و بەربەستەکانی و مەرجەکانی چین؟

ب. یاسین: لە راستیدا لەو جێگەیەی ئێوە مەبەستتانە بەراوردی باشووری کوردستان و کوێتم کردوە وەکوو دوو ئەلتارنەتیڤ بۆ ئەوەی ئەمریکا بنکەی سەربازی تیادا دروست بکات، ئەوە ئەگەر ئەمریکا ویستی بەتەواوەتی لە عیراقی عەرەبی بکێشێتەوە. جارێ بەر لە هەر شتێک ئەوە

بڕیارێکی گرنگە و گۆڕانکاریەکی چۆنایەتی گرنگیشە لە سیاسەتی ئەمریکا بەرامبەر بە کێشەی عیراق و ناوچە. لە لایەکی ترەوە تا دێت ئەوە زیاتر ڕووندەبێتەوە کە بەڵێ ئەمریکا ناتوانێ هێزەکانی بەو قەوارە و ژمارەیەی کە هەن لە عیراق بهێڵێتەوە بۆ ماوەیەکی دوور و درێژ. بەڵام لە لایەکی تریشەوە ناشکرێ بە تەواوەتی هەموو هێزەکانی بە ماوەیەکی کەم بکێشێتەوە. لەبەر ئەوە بە تایبەتی لە ڕۆژانی دواییدا گفتوگۆکان چڕبوونەتەوە دەربارەی ئەوەی کە ئیدی دوابڕیار ئەوەیە لە ماوەی 1–2 ساڵی داهاتوودا زۆرینەی هێزەکانی بکێشێتەوە وە بۆ هەندێ ئەرکی گرنگ لە چەند بنکەیەکی دیارکراودا 25 تا 30 هەزار سەرباز بهێڵێتەوە.

لەبەراوردێکدا، لە بابەتی کردنەوەی بنکەی سەربازی بۆ ماوەیەکی درێژخایەن، کوێت هەندێ خاڵی بەهێزی هەن وە کوردستانیش هەندێک وە لە لایەکی ترەوە هەردووکیشیان هەر یەک بە شێوەیەک خاڵی لاوازیشیان هەن. جا پرسیار ئەوەیە لە بڕیارێکی ئاوهادا ئەمریکا کامیان هەڵدەبژێرێ؟ لە حاڵەتی کوێتدا سێ خاڵی بەهێز هەن کە بۆ ئەمریکا ئاسانکاری دیبلۆماسی و لۆجیستیکی دەکەن: 1) کوێت سنووری کراوەی هەن لەگەڵ کەنداو، ئەم خاڵەش بۆ ئاسانکاری جووڵانەوە و گواستنەوەی هێزەکان و یارمەتی پێگەیاندنیان زۆر ئاسان دەکات؛ 2) کوێت ئێستاش لە حاڵەتی "قەرزباریدایە" بەرامبەر بە ئەمریکا، هەر نەبێ لە ڕووی مۆڕالیەوە، بە هۆی ئازادکردنی کویت لە لایەن هاوپەیمانیەکی جیهانیەوە بە سەرکردایەتی ئەمریکا. بە مانایەکی تر ئەمریکا دەتوانێ ئەم حاڵەتە بەکاربهێنێ بۆ وەرگرتنی ئیمتیازی دامەزراندنی بنکەی سەربازی لەوێ؛ 3) کوێت وڵاتێکی سەربەخۆ و خاوەن سەروەریەو بەم مانایاش دەتوانێ ئەو سەروەریە بە ئاسانی بەکاربهێنێت بۆ قبوولکردنی بنکەی سەربازی ئەمریکی. لە لایەکی ترەوە یەکێ لە خاڵە هەرە لاوازەکانی کوێت ئەوەن کە ئەم وڵاتە بە ئەگەری زۆر کێشەو نارەزایی بۆ خۆی دروست دەکات و خۆی دەکاتە ئامانجی هەندێ هێزی ئیقلیمی (بە تایبەتی ئێران) وە هێزە ئیسلامیە توندڕەوەکان (بە تایبەتی القاعیدە) ئەگەر ڕێگە بە بنکەی سەربازی بۆ مانەوەی درێژخایەن بە پەیوەندی لەگەڵ کێشە و دواڕۆژی عیراق بدات. ئەوەی ڕاستی بێت، بۆ نموونە، هەر دوێنێ (2007/6/11) کوێتیەکان ڕایانگەیاند کە ئەوان ناخوازن وڵاتەکەیان بەکاربێت بۆ هێرشکردنە سەر ئێران.

بەرامبەر ئەمە خاڵە بەهێزەکانی کوردستان وەکو ئەلتەرناتیڤ؛ 1) کوردستان وەکو خەڵک وە هەروەها وەکوو سەرکردایەتی سیاسی دۆستایەتی خۆیان بۆ ئەمریکا ناشارنەوە و هەڵوێستێکی ئەوهاش دەتوانێ ڕێگەخۆشکەر بێت بۆ دامەزراندنی بنکەی سەربازی ئەمریکی لە کوردستان؛ 2) باشووری کوردستان بەرەوڕووی هەر ئەگەرێکی ئەوها، لە ڕووی سیاسی و دیبلۆماسیەوە، حاڵەتێکی کراوەیە وە ئەو حاڵەتی کرانەوەیەش دەتوانێ ڕێگەخۆشکەر بێت بۆ دانانی بنکەی سەربازی وەکو ئەوەی کە ئەم هەنگاوە بەشێک بێ لەو پرۆسەیەی کە 15 ساڵە لەسەر پێیە، بە تایبەتی لە دوای کەوتنی ڕژێمی دکتاتۆرەوە، ئەویش پاراستنی کوردە و لێنزیکبوونەوەیەکی بەردەوامی ئەمریکیە لێی. لە ڕاستیدا هەر لە چوارچێوەی بەردەوام بوون لەم ***پاراستنە*** لە ماوەی پێشوودا، بە تایبەتی لەم دواییانەدا، چەند دەنگێک لە ئەمریکا بەرزبوونەتەوە کە بانگەشەی پاراستنی کورد لە باشووری کوردستان (لە لایەن ناتۆ یا هێزی ئەمریکی) دەکەن، گرنگترینی ئەم دەنگانەش ئەمانەن: 1) ریچارد هولبروک (دیپلۆماتێکی کۆن و ناودارە و لە فەترەیەکیشدا باڵیۆزی ئەمریکا بوو لە نەتەوە یەکگرتووەکان؛ 2) هیلاری کلینتۆن

خێزانی بیل کلینتۆن (دیمۆکرات) سیناتۆر لە لایەن نیویۆرکەوە وە خاوەن کاریگەریەکی زۆرە بە تایبەتی لە سیاسەتی دیمۆکراتەکاندا؛ 3) بیل کلینتۆن، سەرۆکی پێشووی ئەمریکا. من باوەڕم وایە بە هۆی ئەم حاڵەتە کراوەیە وە بەهێزی بیانوی مۆڕالی لە پاراستنی کورد وە راهاتنی ئەمریکیەکان لەم ئەرکە لە 15 ساڵی رابردوودا، ئیقناعکردنی ئەمریکیەکان (واتە رای گشتی) بۆ بەردەوامی ئەم پاراستنە کارێکی زۆر سەخت نابێت، بە تایبەتیش کە ئەم بۆچوونە لە ناو دیمۆکراتەکان ئاشکرایە. بە مانایەکی تر لە کاتێکدا دیمۆکراتەکان بە گشتی داوای کشانەوەی هێزەکانیان لە عیراق دەکەن وە لە هەمان کاتدا بانگەشەی پاراستنی کورد و دانانی بنکەی سەربازی دەکەن، جا چ ناتۆ وە یا هێزی ئەمریکی.

لە لایەکی ترەوە خاڵی لاوازی کوردستان بەر لە هەر شتێک ئەوەن کە: 1) کوردستان خاوەن سەروەری نەتەوەیی خۆی نیە (دەوڵەتێکی سەربەخۆ نیە) وە بەبێ پەسەندکردنی پەرلەمانی عیراق هەرێمی کوردستان ناتوانێ وە لە رووی یاساییەوە بۆی نیە بە یەکلایەنە رێگا بدات بە دامەزرانی بنکەی هێزی بیانی، جا چ ناتۆ یا ئەمریکی. لە راستیدا بەر لە ماوەیەک سەرۆکی هەرێم مەسعود بارزانی خۆیشی ئەوەی پشتڕاست کردەوە کە دامەزراندنی بنکەی سەربازی ئەمریکی لە کوردستان وابەستەیە بە بڕیاری پەرلەمانی عیراق. بەم مانایەش رێکەوتنی راستەوخۆی کورد و ناتۆ یا کورد و ئەمریکا (بەبێ گەڕانەوە بۆ حکومەتی ناوەندی لە بەغدا) بۆ دامەزرانی بنکەی سەربازی پێویست دەکات کە کوردستان بەر لە هەرشتێک ببێ بە خاوەن سەروەری نەتەوەیی (لە چوارچێوەی سەربەخۆیی بە تەواوەتی یا تەرتیباتی کۆنفیدراڵیەکی بەهێز)، ئەگەرنا بنەجێکردنی هێزی سەربازی بیانی لە کوردستان لە چوارچێوەی عیراقێکی یەکبوودا ئەگەر ئەوەی هەیە کە بە هەندێ زیانیش تەواو ببێ بۆ کورد، ئەگەرچی ناکرێ هەندێ سوودیشی لەبەرچاو نەگیرێ. ئەوە زۆر دەوەستێتە سەر ئەو مەرجانەی کە پەرلەمانی عیراق بۆ مانەوەی بنکەی سەربازی ئەمریکی دادەنێ وە تا چ رادەیەک ئەو پەرلەمانە ئەو مەسەلەیە بۆ کەمکردنەوەی ئیرادەی هەرێمی کوردستان لە مەسەلە ستراتیژیەکان بەکاردەهێنێ. جا لیرەوەیە کە ئەلتەرناتیڤی دانانی بنکەی سەربازی لە "عیراق" یا لە باشووری کوردستان بە تەواوەتی بەستراوەیە بە شێوەی بەردەوامبوونی پرۆسەی سیاسی لە عیراق یا پچڕانی ئەم پرۆسەیە و گۆڕانکاری لە تەواوی ستراتیژی ئەمریکا لەم بارەیەوە؛ 2) لەبەر ئەوەی باشووری کوردستان هیچ سنوورێکی هاوبەشی لەگەڵ ئاوێکی کراوەدا نیە و وڵاتێکی داخراوە، ئەمە لە رووی لوجیستیکیەوە وە (لەوێشەوە دەرهاوێشتە سیاسی و دیپلۆماسیەکانی بەربەستە لۆجیستیکیەوە) رێگرێکە لە بەردەم هەڵبژاردنی باشووری کوردستان (بە دابڕاوی لە عیراقی عەرەبی) وەکو ئەلتەرناتیڤ؛ 3) تورکیا ناڕەزایی خۆی نەشاردۆتەوە لە بەرامبەر ئەگەری دامەزرانی بنکەی ناتۆ یا ئەمریکی لە باشووری کوردستان. واتە بە پەیوەندی لەگەڵ خاڵی 2 و 3 هەڵوێستی تورکیا گرنگە.

بەم مانایەش بە باوەڕی من خاڵی 2 و 3 لە رێگەی فەراهەمکردنی لەیەکگەیشتنی ئەمریکی–تورکی و تورکی–باشووری کوردستان و کوردی–ئەمریکی هەیە. ئەم لەیەکگەیشتنە هەمە ڕەهەندە و تا رادەیەکیش ئاڵۆزە، کاری زۆری دەوێت، وە ئەکتەرەکانی فەراهەمکردنی ئەو لەیەکگەیشتنە بە پلەی یەکەم پێنجن: 1) وڵاتەیەکگرتوەکانی ئەمریکا؛ 2) دەسەڵاتی سیاسی لە

باشووری کوردستان؛ 3) تورکیا؛ 4) کورد لە باکوور، بە تایبەتی پکک؛ 4) ناتۆ؛ تا رادەیەکیش یەکێتی ئەوروپا.

لێرەدا دەخوازم ئەم خاڵی لەیەکگەیشتنە روونکەمەوە، هەندێک دوور لەو گرژیانەی کە پەیوەندی کورد و تورکیا وە ئەو "ساردیەی" کە پەیوەندیەکانی تورکیا و ئەمریکا بە خۆوەیان دەبینن: بەر لە 15 ساڵ لە باسێکمدا بە ناوی *کوردستان لە سیستەمی نوێی جیهانیدا* بانگەشەی ئەوەم کردوە کە بەرژەوەندیەکانی تورکیا و کورد و ئەمریکا (وە بە گشتی جیهانی رۆژئاوا) وا دەخوازن کە لە دیدێکی دووربینی و ستراتیژیەوە شێوە لەیەکگەیشتنێک بخەملێنن. خاڵی هەرە گرنگ لێرەدا ئەوەیە کە لایەنەکان بگەنە ئەو قەناعەتە ستراتیژیە کە ئەمریکا لەبەر خاتری تورکیا واز لە کورد ناهێنێ وە لە هەمان کاتیشدا لەبەر خاتری کورد واز لە تورکیا ناهێنێ. بە مانایەکی تر پاراستنی پەیوەندی دۆستانەی ئەمریکا لە گەڵ کورد لە لایەک وە لەگەڵ تورکیا لە لایەکی ترەوە گرنگترین زەمانەتە بۆ فەراهەمکردنی لەیەکگەیشتنێکی ئەوهای سێلایەنە. لەم بارەیەشەوە نابێ کورد کار بۆ ئەوە بکەن کە ئەمریکا قوربانی بە پەیوەندیەکانی لە گەڵ تورکیا بدات، وە پشتئەستور بوون بەو باوەڕەی کە ئەمریکا ئەو قوربانیە دەدات هەڵەیەکی گەورەیە.

لەڕاستیدا ئەگەر ئاوڕێک لە تەقلیدی کەڵەکەبووی دیپلۆماسی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بدەینەوە و ئەو تەقلیدە دیپلۆماسیە ببەستینەوە بە گۆڕانکاریەکانی ستراتیژی ئەمریکی دوای تەواو بوونی جەنگی سارد، بۆمان دەردەکەوێ کە لەیەکگەیشتنێکی ئەوها مومکینە: لە رووی تەقلیدی دیپلۆماسیەوە تیورەکەی هینری کیسنجەر (دوو هێزی یا دەوڵەتی دژ بەیەک لە یەکتر نزیکدەبنەوە ئەگەر لە هەمان سات و کاتدا ئەو دوو هێزە بەرژەوەندیەکانی ئەمریکا کۆیانبکاتەوە) دەتوانێ ببێتە بنەمایەکی گرنگ بۆ نزیکبوونەوەی کورد و تورکیا؛ چونکە ئەمریکا بەرژەوەندی لەگەڵ هەردوکیان هەیە وە دەشیەوێ ئەم بەرژەوەندیانە بپارێزێ. ئەم تیورەی کیسنجەر کاری پێکرا لە 1970کاندا بۆ پەڕینەوە بۆ لایەنی عەرەبی و لاوازکردنی بەرەی دژ بە ئیسرائیل لە ڕێگەی نزیکبوونەوە لە میسر و دواتریش بەستنی پەیمانی ئاشتی لە نێوان میسر و ئیسرائیلدا. دیارە ئەم نەموزەجە کەمتر سەرکەوتوو بووە لە حاڵەتی یۆنانستان و تورکیا، بەڵام بە هەر حاڵ هەردووکیان هەر ئەندامی ناتۆن وە هیچ شەرێکی سەرتانسەری لە نێوان ئەم دوو ولاتە روونەداوە لە گەڵ بوونی زۆر کێشەی جدیش لە نێوانیاندا. پاراستنی کورد لە ماوەی 15 ساڵی رابردوودا لە لایەن ئەمریکا وە نزیکبوونەوە لە خواستەکانی کورد لە باشووری کوردستان بە شێوەیەکی پۆزەتیڤانەتر شێوەیەکی پەڕینەوەی ئەمریکایە بۆ دیوی کوردی لەو هاوکێشە ئاڵۆزەدا.

ئەوەشی کە پەیوەندی بە گۆڕانکاری لە ستراتیژی ئەمریکا دوای تەواوبوونی جەنگی ساردەوە هەیە ئەوەیە کە ئەمریکا دوای ئەو جەنگە پێداچوونەوەیەکی سەرتانسەری کردووە و دەرهاوێشتەکەشی ئەوەیە کە بەڵی لەبەر ئەوەی هەندێ لە هەوپەیمانە کۆنەکانی ئەمریکا سەرپێچی دەکەن یا نرخی ستراتیژیان کەمبۆتەوە یا وەلائیان بۆ هاوپەیمانیەکە کەمبۆتەوە، ئەمریکا هەوڵی بەدەستهێنانی دۆست و هاوپەیمانی تازە دەدا؛ جا یا بۆ تەواوکردنی رۆلی هەندێ لە هاوپەیمانە کۆنەکان یا بۆ بەتەواوەتی جێگەگرتنەوەی رۆلی هەندێ هاوپەیمانی تر. سەرپێچی فەرەنسا و هەندێ جار "سەرپێچی" ئەڵمانیا رۆلی پۆلۆنیای بە توندی هێنایە پێشەوە. بە هەمان شێوە کەمبوونەوەی وەلائی تورکیا گرنگی بولگاریا و باشووری کوردستان و

ناوچەی قۆقازی زێدەتر کرد. لەوەدەچێ بۆ ماوەیەکی دوور ئەم ناوچانە گرنگیان لە زێدەبوون دابێت، بە تایبەتی بە پەیوەندی لەگەڵ شەڕ بەرامبەر تیرۆریزم و هەستیاری و گرنگی ستراتیژی ناوچە، وە هەروەها لە رۆشنایی گۆڕانکاریەکانی پەیوەندیەکانی روسیا و ئەمریکا و ئەگەری ئاڵۆزبوونی ئەم پەیوەندیانە.

پێم وایە سیاسەتی هەرە عاقلانە ئەوەیە کە پەیوەندیەکانی باشووری کوردستان و تورکیا لە چوارچێوەی ئەوەی من پێمگوتووە "تەکاملی ستراتیژی" بخەملێنرێ نەوەک دژایەتی ستراتیژی؛ بەم مانایەش نە گرنگی تورکیا بۆ ئەمریکا بە زەرورەت دەکەوێتە دژایەتی لەگەڵ گرنگی کوردستان وە نەش گرنگی کوردستان بۆ ئەمریکا بە زەرورەت دەکەوێتە دژایەتی لەگەڵ گرنگی تورکیا، بەڵکو دەتوانن ڕیک یەکتر تەواو بکەن.

کارکردن بەم بۆچوونە لە مەدایەکی کورتخایەن یارمەتیدەر دەبێ بۆ کورد لە باشوور، بۆ کورد لە باکوور وە بۆ ئەمریکا، بەڵام بۆ تورکیاش. وە لە مەدایەکی درێژخایەن خزمەت بە ئامانجی نزیکبوونەوەی کورد لە جیهانی رۆژئاوا دەدات و دواتر ببێتە بەشێک لە پڕۆژەی لیبرال-دیمۆکراسی ئەورووپای رۆژئاوا، یا هەرنەبێ سنووری هاوبەشی ببێ لەگەڵ جوگرافیای ئەم پڕۆژەیە.

هەڵبەتە لەیەکگەیشتنێک لە شێوەی سێگۆشەیەکدا (کورد-تورکیا-ئەمریکا) سەرکەوتنێکی گەورەش دەبێ بۆ ئەمریکا، لە راستیدا بۆ ئەمریکا کۆمەڵێ سەرکەوتن دەبێ . لەم حاڵەتەدا ئەمریکا کورد بەدەستدێنێ و پەیوەندیەکانی لەگەڵ تورکیا توندوتۆڵ دەکات و واشدەکات کە هەرنەبێ تورکیا هەندێک دووربکەوێتەوە لە دوو هێزی ئیقلیمی کە هەر یەکەیان بە شێوەیەک دوژمنکارن بە سیاسەتی ئەمریکا.

کوردستانی نوێ: بەر لە سێ ساڵ پێشنیار و راسپاردەی خەمخۆرانەی خۆتت بۆ سەرکردایەتی سیاسی کورد ناردبوو، یەکێک لەو بیرۆکانەی کە وروژاندبووت ئەوەبوو کە وتبووت: بۆی هەیە ئەمریکا لە ئەنجامی گەیشتنی بە بنبەست لە عیراقدا و نائومێدبوونی لەوەی سیستێمێکی دیموکراتی تیادا دابمەزرێنێ، بیر لە رێگەچارەی تر بکاتەوە. تۆ پێت وایە مامەڵەی ئەمریکا لە گەڵ کۆریادا لە ئاکامی جەنگی سارددا و دەستگرتنی بە کوریای باشوورەوە و دەستگرتنی کۆریای باشووریش بە ئەمریکاوە، دەشێت لە عیراقدا دووبارە ببێتەوە، واتە ئەمریکیەکان دەست بە هەرێمی کوردستانەوە بگرن و هەم هەرێمیش دەست بە ئەمریکاوە بگرێت.. پرسیار ئەوەیە: ئایا دووبارەبوونەوەی ئەزموونی مامەڵەی ئەمریکا لەگەڵ کۆریادا تا چەند لە عیراقدا لەبارە بە تایبەتی کە تۆ سەرنجی سەرکردایەتی کوردت بۆ ئەو خاڵە راکێشاوە، بگرە پێت وایە کە ئەو مەسەلەیە کۆمەڵێ تەگەرەی دەستوری لەرێیە و دەبێ کورد هەندێ هەنگاو بنێت تاوەکو بتوانێ دامەزراندنی پێگەی سەربازیی ئەمریکا لە کوردستان بۆ قازانجی نەتەوەیی خۆی وەبەربهێنێت؟

ب. یاسین: لە راستیدا ئەم پرسیارە پەیوەندی و تێکەڵاوی لەگەڵ پرسیارەکانی پێشترتان هەیە. بە هەر حاڵ هەوڵ دەدەم کە شتەکان دووبارە نەکەمەوە.

سەرەتا دەبێ ئەوە بڵێم بەر لە زیاتر لە سێ ساڵ لەمەوبەر لە نووسینێکمدا (کە لە 2004/4/9 بڵاوبۆتەوە) وە دواتر لە نووسراو و بۆنەی تردا باسم لە دووبارە بوونەوەی ئەوەی

من پێی دەڵێم "نەموزەجی کۆریای باشوور" لە حاڵەتی باشووری کوردستاندا کردووە. مەبەستیش لەو لەیەکترچواندنە زیاتر ئەو باوەڕە بووە کە هەر زوو لەوە دەچوو کە ئەمریکا ئەو سەرکەوتنەی کە بۆی هاتبووە عیراق بەدەستناهێنێ و لەبەر ئەوەش هەر زوو دەبێ بیر لە ئەلتەرناتیڤی تر بکاتەوە کە ئەویش شتێکە لە نێوان سەرکەوتنی بەتەواوەتی لە لایەک وە شکستی بەتەواوەتی لە لایەکی ترەوە: بەم مانایەش ئەگەر ئەزموونی دیمۆکراتی دواجار لە عیراق سەرکەوتوو نەبێت خۆ ئەوا دەکرێ هەرنەبێ ئەو ئەزموونەی لە کوردستان و مەرجە پۆزەتیڤەکانی ئەوی لە دۆستایەتیەکی راستەقینە بۆ ئەمریکا بکرێ بە بنەما بۆ وەدەستهێنانی "بەشەسەرکەوتن" یاخود (رادەیەک لە سەرکەوتن).

بەڵام دوای ئەو هەموو ماوەیە کە بەسەر باسەکانی من (لەم بابەتەدا) تێپەڕی، ئەوەتا لە رۆژانی رابردوودا بۆ یەکەم جار ئەمریکیەکان خۆیان (لەسەر زاری وتەبێژی کۆشکی سپی لە 2007/5/31 وە وەزیری بەرگری ئەمریکا رۆبەرت گێیتس لە 2007/6/1 وە بە رازیبوونی جورج بۆش خۆی) باس لە دووبارەکردنەوەی نەموزەجی کۆریای باشوور دەکەن، بەڵام بە جیاوازیەکی زۆرەوە لەگەڵ بیرۆکەی خۆم: من باسم لە نەمووزەجەکە کردووە وەکوو ئەوەی کە بکرێ بە بنەما بۆ هاوپەیمانیەکی دوور و درێژ لە نیوان باشووری کوردستان و ئەمریکا. بەڵام ئەو بۆچوونە ئەمریکیەی کە لە رۆژانی دواییدا بە توندی هاتۆتە پێشەوە باس لەوە دەکا کە تەواوی عیراق وەکوو کۆریای باشوور کاری لەگەڵدا بکرێ بۆ دۆستایەتیەکی درێژخایەن وە مانەوەی هەندێک لە هێزەکانی ئەمریکا لەم وڵاتە بۆ ماوەیەکی دوورو درێژ. بە هەر حاڵ هەردوو بۆچوونەکان دەبێ جێگەی سەنج و لێوردبوونەوە بن.

هەر بۆ بەرچاوڕوونی خوێنەر دەبێ هەر زوو ئاماژەیەک بە کێشەو ئەزموونی ئەمریکا لە مەر کۆریای باشوور بکەین. زۆر بە کورتی لە سەرەتا زووەکانی جەنگی سارددا دوو رووداو لە هاوکێشەی ناونەتەوەیی هاوسەنگی هێزدا دوو رووداو بە توندی ئەمریکاو جیهانی رۆژئاوایان پەیوەندیدارکرد یەکێکیان ئەوەیە کە لە ساڵی 1949 یەکیەتی سۆڤیەت بووە خاوەنی چەکی ئەتۆمی وە یەکەم تاقیکردنەوەی لەم بارەوە ئەنجامدا وە دووهەمیان هەر ئەو ساڵە پارتی کۆمونیستی چین بە سەرکردایەتی ماوتسی تۆنگ حوکمڕانی لە تەواوی چین گرتە دەست. ئەم دوو رووداوە نەک هەر بۆ ئەمریکا گرنگ بوون بەڵکوو بە مانای وشە هەژێنەر بوون. رای گشتی رەسمی و نارەسمی ئەمریکی بە ڕاشکاوی لەو باوەڕەدا بوون کە ئەمریکا دەبێ کاردانەوەی توندی هەبێ. لەم هەواو کەشەدا ساڵێ دواتر کۆریای باکوور (بە رژێم کۆمونیست) هێرشی کردە سەر کۆریای باشوور. کاردانەوەی سەربازی ئەمریکا، لە چوارچێوەی بڕیارێکی نەتەوە یەکگرتووەکاندا، هەر زوو بوو بە راستی. لە قۆناغێکی شەڕدا بۆچوونێکی ئەمریکی هەبوو کە دەبێ ئەمریکا تەواوی کۆریا (بە باشوور و باکوورەوە) بەدەستبێنێ. بەهەر حاڵ شەڕی کوریا ساڵی 1953 بە رەسمی تەواو بوو کە ئاکامەکەی ئەوە بوو ئەمریکا بە "بەشەسەرکەوتنێک/نیمچە سەرکەوتنێک" نەک تەواوی سەرکەوتن رازی بوو وە ئەو ئەمری واقیعەی قەبووڵکرد کە لە کۆریای باکوور (لە سەرەوەی هێڵی پانایی 38) رژێمێکی کۆمونیستی دوژمنکار بە ئەمریکا حوکمڕانی بکات وە لە کۆریای باشوور (خوار هێڵی پانایی 38) رژێمێکی دۆست بە ئەمریکا حوکم بکات. ئەو دەرئەنجامانەی کە لەم وێنە مێژووییە دەستمان دەکەون کە یارمەتیمان دەدەن بەراوردی شەڕی کوریا (1950–1953) بە شەڕی عیراق بکەین ئەوانەن:

1) شەڕی کوریا ڕووداوێکی گرنگە لە پرۆسەی شەڕی سارددا، شەڕی عیراق گرنگە لە چوارچێوەی زەمەنی دوای تەواوبوونی جەنگی سارد و هەوڵی ئەمریکا بۆ خەملاندنی جیهانێکی نوێ بە سەرکردایەتی خۆی. لە هەردوو حاڵەتدا ئەمریکا ئەکتەری سەرەکیە؛ 2) لە شەڕی کوریا ئامانج بەرپەرچدانەوەی مەترسی بەهێزبوونی کۆمۆنیزم لە ئاستی جیهاندا و ڕژێمی کۆمونیستی کۆریای باکوور بوو، لە شەڕی عیراقدا ئامانج لێدانی توندڕەوی "ئیسلامی" بە تایبەت قاعیدە وە ڕژێمی سەددام بوو؛ 3) پاراستنی بەرژەوەندیەکانی ئەمریکا لە هەردوو حاڵەتدا جێگەیان لە ناوەڕاستی ستراتیژی نەتەوەیی ئەمریکا دایە؛ 4) لە هەردوو حاڵەتدا پێویستی مانەوەی هێزەکانی ئەمریکا بۆ ماوەی دوورودرێژ خۆی دەسەپێنێ، بەرژەوەندیەکان سرووشتێکی درێژخایەنیان هەیە وە تەهدیدەکانیش لە هەردوو حاڵەتدا (پێشتر کۆمۆنیزم وە ئێستاش قاعیدەو توندڕەوی ئیسلامی) ئایدیۆلۆژی-گلۆبالی درێژخایەنە؛ 5) لە بۆچوونێکی تەواو کوردستانیەوە جیاوازیەکی گەورە هەیە کە هەر زوو بۆتە بنەما بۆ دەرهاویشتەی جیاواز: لە شەڕی کوریا، تورکیا بەشداریەکی گرنگی کرد بە 6000 سەرباز لە هێزەکانی وە بەم بەشداربوونە توانی خاڵی دیپلۆماسی گرنگ بۆخۆی بەدەستبهێنێ کە گرنگترینیان ئەوەبوو کە ئەو بەشداریە بووە ڕێگەخۆشکەر بۆ ئەوەی تورکیا بە ئاسانتر ببێ بە ئەندامی ناتۆ، کەچی لە شەڕی کۆریادا بە هیچ شێوەیەک کورد پەیوەندیدار نەبووە. لە بەرامبەر ئەمە، وە تەواو بە پێچەوانەوە، لە شەڕی عیراق تورکیا نەک هەر بەشدار نەبوو بەڵکو بەو شێوەیەی کە ڕێگەی نەدا بە هێزەکانی ئەمریکا لەو وڵاتەوە بێنە ناو عیراقەوە بووە هۆی ساردیەکی زۆر لە پەیوەندی ئەمریکی-تورکیدا، نەک هەر ئەوە بەڵکو ئەم هەنگاوەی تورکیا بە توندی خزمەتی بە کورد کرد. جگە لەوە بەشداری کورد لە ئازادکردنی عیراق، هەرچەند لە ئاستی ستراتیژیدا نەبوو، پێگەی کوردی بەهێزکرد وە دەکرێ ئەم خاڵە لە داهاتووشدا بخرێتە خزمەت دیپلۆماسیەی کوردیەوە، شتەکان زۆر پەیوەستن بەوەی کە ئایا پرۆژەی دامەزراندنەوەی دەوڵەتی عیراق چی بەسەردێت.

به باوەڕی من لەیەکچواندنی هەموو عیراق بە کۆریای باشوور هەڵەیەکی گەورەیە کە ئەمریکیەکان دەیکەن، دیارە ئەم هەڵەیەش لەوەوە پێهەڵدەگرێ کە تا ئێستاش ئیدارەی جۆرج بوش باوەڕی بە بەرهەمهێنانی عیراقێکی دیمۆکراتی و یەکگرتوو هەیە. بەهەر حاڵ هەتتا ئەگەر عیراق بە یەکپارچەییش مایەوە ئەوا دیسان ئاسان نیە پەرلەمانی عیراق لە داهاتوودا ئەوە قبووڵبکات کە بنکەی سەربازی ئەمریکی لە عیراق دابمەزرێن وە بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ بمێننەوە. هەتا گریمان پەسندیشیکرد ئەوا دوای ئەم پەسندکردنەش لە داهاتوودا باری عیراق هەموو "موفاجەئەیەک" هەڵدەگرێ، کە دەکرێ دواجار بە زەرەری ئەمریکا و کورد تەواو ببێ.

بەهەر حاڵ مرۆڤ دەتوانێ بپرسێ ئایا لایەنی کوردی لە نێوان ئەگەری دووبارەکردنەوەی ئەمریکیەکان بۆ نەموزەجی کوریای باشوور لە تەواوی عیراق یا بەرامبەرەکەی، واتە دووبارەکردنەوەی ئەم نەموزەجە تەنها لە باشووری کوردستان، هەڵوێستی چیە؟ ئەوەی ڕاستی بێت تاکو ئێستا هیچ.

لێرەدا هەوڵدەدەم بەچەند خاڵێک بۆچوونێک لەم بارەیەوە بخەمە بەرچاوی خوێنەران:
1) بەر لە هەرشتێک کێشەکە هەر ئەوە نیە کە ئەمریکا تا ئێستاش مامەڵەی کێشەکان دەکا وەکوو ئەوەی عیراقی دیموکراتی و فیدڕاڵی و یەکگرتوو مومکینە. ئەوەش ڕێک دیوەکەی تری دراوە، هەڵبەتە هەروەک ئاماژەمپێدا دیوەکەی تریش سیاسەتی ئەمریکایە لەم بارەیەوە؛

هەردووکیان یەکتر تەواو دەکەن وە بەتوندی تێکەڵاوی یەکتر دەبن. بە باوەڕی من کاتی ئەوە هاتووە کە لایەنی کوردی بە کراوەتر و جدیتر وە لە ئاستی هەرە سەرەوەی سەرکردایەتی سیاسی گفتوگۆ لەسەر ئەلتەرناتیڤەکان بکات وە باس لە زیاتر لە یەک سیناریو بکات. لەم قۆناغەدا بوونی پلانی ب بۆ باری سیاسی باشووری کوردستان مەسەلەیەکی حەیاتیە بۆ ئەو کاتەی کە پلانی ا، کە سەرلەنوێ دامەزراندنەوەی دەوڵەتی عیراقە، شکست دەهێنێ؛ 2) من باوەڕناکەم ئەو ئاسانە بێ بۆ ئەمریکا کە وا لە پەرلەمانی عیراق بکات دەنگ بۆ دامەزرانی پێگەی سەربازی لە تەواوی عیراق بدات. هەر لە ئێستاوە و تا کاتی دەنگدان پێویست نیە لایەنی کوردی بەر لە هەر کەس و لایەنێکی ناو پەرلەمانی عیراق دەست بەرزکاتەوە بۆ مانەوەی هێزەکانی بۆ ماوەی دوورو درێژ، چونکە هەنگاوێکی ئەوها لەوانەیە لەسەر کورد گران بکەوێ؛ 3) کاتی ئەوە هاتووە بە شێوەیەکی راستەوخۆ ئەلتەرناتیڤی دووبارەکردنەوەی نەموزەجی کۆریای باشوور لە کوردستان نەک لە عیراق لە لایەن سەرکردایەتی کورد دیراسە بکرێ و هەندێ بیروبۆچوون لەم بارەیەوە گەڵاڵەبکرێن. دیارە تا ئەمریکا باوەڕی بە عیراقی یەکبوو هەبێ هەر لەو باوەڕەدا دەبێ کە دەتوانێ هەموو عیراق بەدەستبهێنێ و وەکو کۆریای باشووریشی لێبکات. بۆ ئەمریکاش کاتی ئەوە هاتووە بگاتە ئەو قەناعەتە، کە چۆن هەندێ لە ئەمریکیەکان پێیگەیشتوون، کە چۆن کاتی خۆی ئەوەمان قەبووڵکرد کە ناتوانین هەموو کوریا بەدەستبهێنین دەبێ ئاواش قەبووڵبکەین کە ئیتر ناتوانین هەموو عیراق بەدەستبهێنین، دەستگرتن بە کوردستانەوە هەرنەبێ "بەشەسەرکەوتنێک یا نیمچەسەرکەوتنێکە".

کوردستانی نوێ: تۆ بۆچوونێکی تایبەتیت لەسەر مادەی 140 هەیە کە تا رادەیەکی زۆر پێچەوانەی دیسکۆرسیی رەسمی کوردە، ئەویش ئەوەیە کە قبوڵنەکردنی دواخستنی راپرسیت لە کەرکوکدا لە لایەن کوردەوە خسۆتە ژێر پرسیارەوە بگرە دەڵێی" دەشێ سەرکردایەتی کورد لە سبەی رۆژدا هەر خۆی داوای دواخستنی راپرسی بکات"، ئەم بۆچوونەت لە چییەوە سەرچاوە دەگرێت؟

ب. یاسین: ئەوەی راستی بێت ئەم بۆچوونە لەوەوە پێهەڵدەگرێ کە ماوەی 4 ساڵ زیاترە بۆ مەسەلەی کەرکوک و ناوچەکانی تر کە پێویستە بگەڕێنەوە سەر کوردستان شتێکی زۆر نەکراوە، ئەگەر ئەسلەن بڵێین شتێکی بەرچاو کرابێت. بە پێێ مادەی 58 لە یاساى ئیدارەی کاتی و دواتریش مادەی 140 لە دەستوری هەمیشەیی دەبوایە دەمێک بوو باری کەرکوک ئاسایی بکرایەتەوە. لە ڕاستیدا بە پێی ئەو خشتە کاتیەی کە بۆ جێبەجێکردنی مادەی 140 دانراوە دەبوایە تا 31ی مانگی ئاداری رابردوو پرۆسەی ئاساییکردنەوە بە کۆتایی بگەیشتایە وە لە دوای چەند رۆژێکی تر واتە لە 31ی تەمموز سەرژمێریکرایە بۆ ئەوەی دواتر لە 31ی کانونی دووەم (واتە لە کۆتایی ئەم ساڵ) ریفراندەم بکرایە/بکرێ. جا ئەوەی راستی بێت من بۆچوونەکەی خۆم لەسەر بەراوردێک کردوە لە نێوان ئەو هەموو کاتەی تێپەڕیوە بەبێ ئەوەی شتێکی زۆر کرابێ وە ئەو ئەرکە زۆرە کە ماوە ئەنجامبدرێت لە پرۆسەی ئاسییکردنەوە، لەو کاتە کەمەی کە ماوەتەوە. لە راستیدا هەندێ هەڵوێست و ئاماژەی (ناروون) و لێلاویش لێرەو لەوێ (لە لایەنی کوردیەوە)

دەرکەوتوون، ئەوەمان پێدەڵێن کە بەڵێ کورد چارەی نیەو دەبێ لەو مەسەلەیەدا واقیعبین بێت و بە "کراوەتر" لە مەسەلەی دواخستنی کاتی ریفراندەم بڕوانێ!

ئەو بۆچوونەی من پیادەمکردووە تەنها تێڕوانینێکە و دوورە لەوەی بە هیواخواستن لە شت بڕوانێ. بە بۆچوونی خۆم لەگەڵ پێشوەچوونی ڕووداوەکان پڕۆسەی سیاسی لە عیراق ئاڵۆزتر و ئاڵۆزتر بووە وە بەم پێیەش بۆ وەسەرخستنی پڕۆسەی سیاسی لە عیراق ڕۆژ دوای ڕۆژ داوای تەنازولی زیاتر لە کورد کراوە. لە راستیدا بۆ وەسەرخستنی پڕۆسەی دامەزرانەوەی عیراق لایەنی کوردی زۆر "ئاسانکاری" (تۆ بڵێ تەنازول)ی کردوە لەوەی کە بۆ نموونە لە کاتی قەیرانە سیاسیەکاندا بە تەواوەتی پێی دانەگرتووە و نەرمی نواندووە. پرسیارێکی گرنگ ئەوەیە ئایا چیتر ماوە کورد تەنازولی لێبکات!

هەڵبەتە دەمەوێ ئەوە بە بیر بخەمەوە کە ئەو بۆچوونەی بەندە کە ئێوە ئاماژەتان پێدا بە پەیوەندی لەگەڵ کاردانەوەی هەرێم هاتووە دەربارەی پێشنیاری بیکەر-هاملتن دەربارەی و دواخستنی ریفراندەم دەربارەی کەرکوک. جا لێرەدا من پێم وایە بەر لەوەی لایەنی کوردی گلەیی لە پێشنیاری راپۆرتەکە یا لایەنێکی ئیقلیمی دەربارەی کەرکوک بکات دەبێ ڕووی ڕەخنەو گوتاری لە لایەنی عەرەبی بیت لە عیراق. لە راستیدا ئەسڵی کێشەکە لایەنی عەرەبین و ئێستاش زۆرێک لەوانەی جلەوی پڕۆسەی سیاسیان لە عیراق بەدەستەوەیە نەک هەر باشتر لە ڕژێمی پێشوو بیر ناکەنەوە، بەڵکو هەندێکیان دوورتریش لە ڕژێمی پێشوو دەڕۆن لە دوژمنکاری بۆ داخوازیەکانی کورد. ئەوەتا هەر چەند ڕۆژێک بەر لە ئێستا (واتە دوای زیاتر لە چوار ساڵ لە دوای ڕووخانی ڕژێمی بەعس) پەرلەمانی عیراق بڕیاریدا کە کار بە یاساکانی تەعریب هی ڕۆژانی حوکمی بەعس نەکات. جا پرسیار ئەوەیە چۆن دەکرێ مرۆڤ چاوەڕوانیەکی لەوانە هەبێت کە یاسای تەعریبی بەعسیان تا چەند ڕۆژێک بەر لە ئێستا هێشتۆتەوە! نوێنەرانی کورد لە بەغدا چی دەکەن ئەگەر هەر زوو کاریان بۆ لابردنی یاسایەکی نەکردبێ.

با باشتر ئەم شتە ڕوونبکەمەوە: ئەگەر لایەنی عەرەبی لە ئەوەی پێی دەڵێن "عیراقی فیدرالی و دیمۆکراتی و نوێ"دا بیویستایە و نیەتی پاک بوایە تا ئێستا باری کەرکوک بە ئاساییکرابوویەوە؛ بێگومان هیچ ڕێگرێکی لە بەردەم نەبوو وە دەشیکرد، تەنها ئەگەر خوازیاری ئەوە بوایە. ئێستاش ئەو چەند مانگەی لە پێشمانەوەن بڕیاردەر دەبن، نەک هەر بۆ مەسەلەی کەرکوک بەڵکو بۆ تەواوی باری سیاسی باشووری کوردستان و چارەنووسی. بەو هیوایەی بۆ مومکینکردنی بەشداری هەندێ لە گروپە "چەکدارەکان"، کە دیارە بەعسیەکان لایەنی سەرەکی حسێببۆکراون، بێنە ناو پڕۆسەی سیاسیەوە کورد چیتر تەنازول نەکات. بە باوەڕی من تەنازولی زیاتر مەترسی ئەوەی لێدەکەوێتەوە کە نە عیراقی دیمۆکراتی و فیدرالی بەدەستدێت وە ئەوەی کورد بەدەستیشیەوەیە لە دەستیبدات!

کوردستانی نوێ: ئەمڕۆ ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر هەست بەوە دەکرێ کە ئیدارەی ئەمریکی دەگەڕێتەوە بۆ راسپاردەکانی بیکەر-هاملتن، دەرکەوتەکانیش بریتین لە؛ پێدانی ڕەهەندەکانی نێودەوڵەتی بە کێشەکانی عیراق، گفتوگۆی ئەمریکا-ئێران، بەهێزبوونی ئاراستەی دواخستنی راپرسی لە کەرکوک، پێداگرتنی ئەمریکا لەسەر چاوگێڕانەوە بە دەستوردا و ... هتد. تۆ لە لێکۆڵینەوەیەکدا

به راشکاوی ئاماژه بەوە دەکەی کە یەکێک لە ئەگەرەکانی جێبەجێکردنی ئەو راسپاردانە لەبارچوونی باری ئێستای کوردستانە، ئایا ئێستا دەتوانی ئەو بۆچوونەمان بۆ روون بکەیتەوە و پێمان بڵێی چۆن؟

ب. یاسین: سەرەتا، بەڵی وایە، هەر ئێستا (کاتی ئانجامدانی ئەم گفتوگۆیە) گرۆپێک لە ئەندامانی کۆنگرێس (کۆماریەکان) لە هەوڵی خەملاندنی پرۆژەیەکن کە مەبەستیان تیایدا گەڕانەوەیە بۆ راپۆرتەکەی بیکەر–هەملتن و چالاککردنی پێشنیارەکانیەتی. لەو بارەیەوە شاردراوە نیە کە راپۆرتەکە کۆمەڵێک پێشنیار لەخۆیدەگرێ کە گرینگترینیان دەربارەی ئاستی سیاسەتی ئەمریکی و رەهەندی ئیقلیمی لە کێشەی عیراق و کێشەکانی ناو عیراق (پەیوەندیدار بە پرۆسەی سیاسی لە عیراق). لە ئاستی ئیقلیمیدا راپۆرتەکە شتێکی زۆر گرنگ لەخۆدەگرێ ئەویش خواستی چالاککردنی هەوڵەکانی ئیدارەی سیاسی ئەمریکیە بە زیندوکردنەوەی هەوڵەکانی ئاشتی لە مەڕ ململانێی ئیسرائیلی–فەلەستینی. لە راسستیدا ئەکتەرانێکی زۆری مەیدانی سیاسەتی نێونەتەوەیی (لەوانە بە تایبەتی تۆنی بلێری سەرەکوەزیرانی بریتانیا) و شارەزا و بەشێک لە رای گشتی ئەمریکی (لەوانە بە تایبەت دیمۆکراتەکان) پێیان لەسەر ئەوە داگرتووە کە چارەسەرکردنی کێشەی فەلەستین بەشێکی هەرە گرنگ پێکدەهێنێ لە مەرجەکانی سەرکەوتنی ئەمریکا نەک هەر لە عیراق بەڵکو لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و جیهانی ئیسلامیشدا. ئەوەی راستی بێت من خۆشم دەمێکە (لە چاوپێکەوتنێکی *کوردستان* نوێی هێژادا لە سەرەتای ساڵی 2004) ئەوەم جەختکردۆتەوە کە یەکێک لە کلیلەکانی پێشکەوتنی سیاسەتی ئەمریکا لە ناوچە چارەسەرکردنی ئەم کێشەیەیە. ئەو کێشەیە دەمێکە لەوە دەرچووە کە کێشەی چەند رژێمێکی نادیمۆکراتی بێت لە ناوچەدا بەڵکو کێشەیەکە بە رادەی یەکەم لە هەموو ئاستێکدا بە سیاسی و ئایدیۆلۆژی کراوە. ئەم مەسەلەی بۆ هێزەکانی چەپ، هێزە عەرەبیە ناسۆنالیستەکان، هێزە ئیسلامیەکان (بە هەموو رەنگەکانیەوە) بۆتە خاڵێکی جەزبی زۆر گرنگ. دواتر ئەم کێشەیە هۆیەکی سەرەکیە لەوەی کە ئەمریکا لە ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە رادەیەکی ئەکجار زۆر، بگرە ترسناکیش، متمانەی خۆی لەدەستداوە. لە دیدی ناوچەوە، بە تایبەتی لە وڵاتانی عەرەبی، پشتگیریکردنی ئەمریکای بێ مەرج زۆر فراوان لە ئیسرائیل و سیاسەتەکانی بە هیچ شێوەیەک یەکناگرێتەوە لەگەڵ بانگەشەی پشتگیریکردنی ئەمریکا لە چاکسازی و بڵاوبوونەوەی دیمۆکراسی لە ناوچەدا. نەک هەر ئەوە بەڵکو ئەو هەڵوێستەی ئەمریکا هۆیەکی هەرە گرنگە بۆ نارازیبوونی خەڵک لە سیاسەتی ئەو وڵاتە. تێگەیشتنێکی ئەوها دەتوانێ وەڵامی هەرە گرنگیش بێت بۆ ئەو پرسیارەی ئایا ئەو هەموو دوژمنکاریە بۆ ئەمریکا بۆ!

ئەوەی پەیوەندی بە گفتوگۆ لە گەڵ سوریا و ئێرانەوە هەیە، بە باوەڕی من ئەسڵەن بیرۆکەکە (یا راستتر بڵێین پێشنیارەکەی بیکەر–هاملتن لەم بارەیەوە) تەقە لە خۆکردنە. ئاخر لە لایەکەوە ئەمریکا وا خەریکە هێزەکانی لە ناوچە کۆدەکاتەوە بۆ (بە ئەگەری زۆر) وەشاندنی گورزێک لە ئێران یا هەرنەبێ ترساندنی بەوەی ئەوە دەرئەنجام دەبێ ئەگەر ئێران سەر بۆ "ئیرادەی نێونەتەوەیی" دانەنوێنێ. هەر وەها سادەییکی سیاسیە گەر مرۆڤ باوەڕ بکا کە ئێران بەبێ باجێکی گەورە رازی دەبێ بەوەی کە یارمەتی ئەمریکا بدات بۆ بەرقەراربوونی ئاسایش لە عیراق و سەرکەوتنی پرۆسەی سیاسی لەم وڵاتەدا. بە باوەڕی من لە ماوەی دوای پێشنیارەکەی بیکەر–هاملتن ئێران رۆڵی خۆی لە عیراق زیدەکردبێ کەمی نەکردۆتەوە و هەڵوێستی ئێران

لەمەسەلەی هاوکاریکردنی لەگەڵ کۆمەڵگای نێونەتەوەیی لە بارەی پەرەپێدانی وزەی ئەتۆمی بۆ مەبەستی سەربازی کەمتر بۆتەوە و ئەوەتا لە ڕۆژانی دواییدا باس لەوەش دەکرێ کە ئێران چەکێکی زۆری داوە بە تالیبان لە ئەفغانستان. تۆ بڵێی ئەم پێشنیارە جارێ هەر لە ئاستی تیۆریدا، جا چ جای ئەوەی ئەگەر بکەوێتە بواری پراکتیکیەوە، بە زەرەر نەگەڕابێتەوە بۆ ئەمریکا. بە بۆچوونی خۆم بەڵێ!

بە هەر حاڵ، بە باوەڕی خۆم سوریا لەم ناوەدا دەتوانێ بازنەیەکی لاواز و نەرمتر (سۆفت) بێت و بە زەریبەیەکی کەمتر ڕازیبێ. لەوانەیە چارەسەرکردنی کێشەکانی نێوان ئیسرائیل و سوریا، یا هەرنەبێ کردنەوەی دەروازەیەک، با بچوکیش بەو ئاقارەدا، دەتوانێ تا ڕادەیەکی زۆر ئەو وڵاتە بێنێتە سەر خەت. لە ڕاستیدا پێشوەچوونێکی ئەوها دەتوانێ زۆریش پۆزەتیڤ بێت بۆ کەمکردنەوەی خاڵەکانی تەوەتر لە ناوچە و پێنگاوێکیش بێت بە ئاراستەی چارەسەرکردنی کێشەی عەرەب–ئیسرائیل.

لەمەسەلەی لەبارچوون یا ترس لەوە لە پرسیارەکەتدا، هەڵبەتە ئەگەر تێگەیشتنێک لە نێوان ئەمریکا و گروپە "چەکدارەکان" فەراهەمبێ (جا ئەوە زۆر دەوەستێتە سەر ئەوەی لەسەر چی ئەم لەیەکگەیشتنە مومکین دەبێ) ئەوا بە ئەگەری زۆر بە زەرەری کورد تەواو دەبێ. ئاخر داواکاریەکانی گروپە "چەکدارەکان" لە دانانی خشتەی کات بۆ خۆکێشانەوەی هێزەکانی ئەمریکا و گەڕانەوەی بەعس و پێداچوونەوەی دەستوور بەتایبەت مەسەلەی فیدراڵی و دواخستنی جێبەجێکردنی مادەی 140 هیچیان یەکانگیر نین لەگەڵ حەزەکانی کورد. زۆر بە کورتی و بە چڕی ڕاپۆرتەکە نەک هەر زهنیەتی پشتکردن لە کورد دەردەخا بەڵکو بە ئاشکرا دەخوازێ لایەنی کوردی لە عیراق تەنازولی زیاتر بکات، ئەو تەنازولانەی کە زۆربەی هەرە زۆری کورد بەتەواوتی ڕەدی دەکەنەوە. پارادۆکسێک (موفارەقە)یەکی گەورە ئەوە دەبێ کە گروپە "چەکدارەکان" لە پرۆسەی دانوساندندا وا لە ئەمریکا بکەن کە ئەمریکا ڕازی بێت بەوەی کە لە عیراقی عەرەبی بنکەی سەربازی دانەمەزرێنێ و لەو حاڵەتەشدا مەسەلەکان دەکەونە قۆناغی ئەوەی کە ئیتر بنکەکان لە کوردستان دابمەزرێن.

بە گشتی من پێموایە ڕاپۆرتەکە لە یەک شتدا "سەرکەوتوو" بوو، کە بۆخۆی موفارەقەیەکی گەورەیە، ئەویش ئەوەبوو کە ڕاپۆرتەکە توانی وێنەی هێزێکی شکستخواردوو لە سەر ئەمریکا بدا بە هێزە "چەکدار" و تیرۆریستەکان لە عیراق وە هێزە ناحەزەکان بە ئەمریکا لە ناوچە وە ئەو هێز و لایەنانەی کە لە ئاستێکی گلۆبالیدا پڕ بە دڵ حەز دەکەن کە ئەمریکا لە عیراق شکست بێنێت!

کوردستانی نوێ: پەیوەندیەکانی نێوان کورد لە باشووری کوردستان و تورکیا زۆر جار توشی قەیرانی ترسناک دەبێ، هەندێ جار ترسی ئەوەش هەیە کە لە ناکاودا سوپای تورکیا سنووری هەرێم ببەزێنێ و شەڕێکی نەویستراو دروست ببێ لە نێوان هێزی پێشمەرگە و سوپای تورکیادا کە بێگومان کارەساتی گەورەی لێدەکەوێتەوە... ئەوەی لە بۆچوونی تۆدا سەرنجی ڕاکێشام پێداگرتنە لەسەر ئەوەی سەرکردایەتی کورد پەیوەندییەکی ستراتیژی لەگەڵ تورکیادا ببەستێ، بۆچی داوای پەیوەندییەکی لەو جۆرە دەکەیت؟ پاشان ئایا پێتوایە لە چ هەلومەرجێکدا ئەم

پەیوەندیە خۆی دەسەپێنێ و بەرژەوەندی هاوبەش بەدی دەهێنێ بە تایبەتی کە ئێستا دەبینین ئاسۆی بەردەم بەستنی پەیوەندییەک لەو ئاستەدا، یان مەرجە بنەڕەتیەکانی لاوازن؟

ب. یاسین: زۆر راستە، وە بە تایبەتی لە ماوەی دواییدا هاوتەریب لەگەڵ ململانێی نێوان موئەسسەی سەربازی و هێزە بە ناو علمانیەکان و نەتەوەپەرستانی تورک لە لایەک وە حیزبی دەسەڵاتبەدەست (پارتی داد و گەشەکردنی رەجەب تەیب ئەردۆگان) لە لایەکی ترەوە. دەتوانم بڵێم ئەم ململانێیە تا رادەیەک چارەنووسسازە. دیارە ململانێکە ئەوەندە چڕبۆتەوە کە گەیشتۆتە ئاستێک لە هیستیریای سیاسی لەو وڵاتە: هێزە بە ناو علمانیەکان و نەتەوەپەرستانی تورک وا دەزانن ئیدی چارەنووسی وڵاتەکەیان لە مەترسیدایە و تورکیا بەرەو رووی پیلانێکی ترسناک بۆتەوە. لەوە دەچێ ئەم حاڵەتە تا هەڵبژاردنەکان بەردەوام بێت (وە هەتا دەتوانم بڵێم بارودۆخەکە موفاجەئەی سیاسی گەورەش هەڵدەگرێ) بەڵام دوای هەڵبژاردنەکان ئیدی کەم کەم بارودۆخەکە بە ئەگەری زۆر بەرەو ئاساییبوونەوە بڕوا.

ئەوەی دەربارەی پەیوەندی ستراتیژی کورد لەگەڵ تورکیا، هەروەک لەسەرەوە ئاماژەمپێدا، دەکرێ ئەوە تەوەجوە بێت لە سیاسەتێکی درێژخایەندا وە سیاسەتە کورتخایەنەکانیش ئەوها بخەملێن کە تا دەکرێ لەگەڵ ئەو سیاسەتە دوورخایەنە یەکتر بگرنەوە. لێرەدا پێویستە ئەوە بڵێم کە بە کوردستانیکردنی سیاسەتەکان، بە مانایەکی تر بینینی کێشەی کورد وە بەرژەوەندیەکانی کورد لە باشوور و باکووری کوردستان نەک وەک دوو شتی دژ بە یەکتر بەڵکو تەواوکەری یەکتر، زامنێکە بۆ وەدەستهێنانی پێشکەوتنی ئیجابی لەم بارەیەوە. لە راستیدا جختکردنەوەی دەسەڵاتی سیاسی لە باشووری کوردستان لەسەر ئەوەی کە دەبێ تورکیا کێشەی کورد لە تورکیا بە شێوەیەکی دیپلۆماسی و بە دیالۆگ چارەسەر بکات، مەوقفی کوردی لە باشوور بە هێزتر کردووە تا لاواز. ئەوەتا لەگەڵ پێشوەچوونی رووداوەکان لایەنی تریش، بە تایبەتی ئەمریکا ویەکێتی ئەورووپاش ئەم شتە دووپاتدەکەنەوە. کورد دەبێ باوەڕی بەوەبێ کە هەنگاوی راست و دروست زوو یا درەنگ دەرهاوێشتەی باشی دەبێ. مرۆڤ لە سۆنگەی بە کوردستانیدیتنی کێشەکان لەودیو و لەودیوی سنوور بە ئاسانی دەتوانێ بڵێ کە هەر کرانەوەیەکی تورکیا روو لە جیهانی مەدەنی و پرۆژەی لیبرال–دیمۆکراسی کرانەوەیەکە نەک هەر بۆ دۆزی کورد لە تورکیا بەڵکو رێک بۆ کوردیش لە باشووری کوردستان، وە بگرە پارچەکانی تریش. پێچەوانەکەشی راستە، واتە هەر پاشەکشەیەک لەم ئاراستەیەدا رێک کاردانەوەی بۆ سەر هەردوو بەشی کوردستان و کوردستانی گەورەش دەبێ. بەم مانایەش لایەنی کوردی (لەو دیو و ئەو دیوی سنوور) سیاسەتێک پیادەبکات کە تا دەکرێ تورکیا بەرەو کرانەوە ببات نەوەک پێچەوانەکەی. دەکرێ ئەوە لە ئاستی پراکتیکیدا ئاسان نەبێت، بەڵام هەر هەوڵێک یا پێنگاوێک، هەر چەندی بچووکیش بێت لەو ئاراستەیەدا، دەتوانێ سوودی بۆ تەوەجوهە تەندروستە گشتیەکە هەبێت. بە هەر حاڵ من باوەڕم وانیە کە لایەنی کوردی هەموو ئەو شتانەی کردبێ کە پێویستە بیکات بۆ ئەوەی بتوانێ ئاکامی باشتر بەدەست بێنێ لەوەی کە تا ئێستا بەدەستیهێناوە لە مەڕ پەیوەندیەکانی لەگەڵ تورکیا. هاوئاهەنگی لەم بارەیەوە لەگەڵ ئەمریکاو یەکێتی ئەورووپا (زۆر بە تایبەتی لەگەڵ ئەمریکا) وە خۆدوورگرتن لە هاوێشتنی هەندێ دروشم کە بارەکە بەرەو گرژی دەبات. دەبێ دواجار ئەوەش بزانین کە هەواوکەشی پڕ لە گرژی و هیستیریایی دەتوانێ خزمەت بە هێزە شەڕخوازەکان و رەگەزپەرستەکان و هێزەکانی دەوڵەتی

شاردراوەی تورکیا بکات. بە پێچەوانەشەوە کاردانەوەی پۆزەتیڤانە لە لایەن دەسەڵاتی سیاسی لە باشووری کوردستان، وەکو ئەوەی بۆ نموونە سەرۆکی حکومەتی کوردستان نێچیرڤان بارزانی لە ماوەی دواییدا چەند جارێک کردوویەتی (بەرامبەر بە هێما و راگەیاندنی "پۆزەتیڤ" کە لە تورکیا دەردەچن) یارمەتی پێشوەچوونەکان، بە ئاقارێکی پۆزەتیڤ و تەندروستدا، دەدات.

من بەلامەوە سەیرە، کاتێ نزیکەی دوو مانگ بەر لە ئێستە عەبدوڵلا گوڵ باسی ئەوەی کرد کە تورکیا پەیمانی 1926 هەڵدەوەشێنێتەوە ئەگەر دەوڵەتی عیراق هەڵوەشایەوە، ئەم بۆچوونەی گوڵ بە بێ وەڵامێکی پڕ بە پێست مایەوە. بە باوەڕی من راگەیاندنێکی ئەوها دەبێ وەکو دەرفەت بخوێندرێتەوە لە لایەن کوردەوە تا وەک هەڕەشە. تورکیا دەخوازێ پەیمانی 1926 هەڵوەشێنێتەوە، باشە کوردیش مەسەلەی موسل زیندو دەکاتەوە و ئەلتەرنەتیڤی کۆنفدرالی لەگەڵ تورکیا بێتە گۆڕێ! ئەم شێوە بۆچوونە دەتوانێ یارمەتی ئەوە بدات کە کورد پلانی ب بخەملێنێ!

موئەسەسەی عەسکەر مەبەستی حەشاردانی رەجەب تەیب ئەردۆگان و حیزبەکەیەتی لە گۆشەیەکی زۆر تەسکدا و ئیحراجکردنیەتی، نەک هەر ئەوە بەڵکو خوازیارە کە لە بۆچوونی خەڵکدا ئەردۆگان وەکو کەسێک کە خیانەت دەکات لە نەتەوە بدرێتە قەڵەم، بۆ ئەوەی بۆ قۆناغی داهاتوو کە لەوانەیە مەبەست خستنی بەتەواوەتی ئەو و حیزبەکەی بێت. لێرەدایە، بە بۆچوونی خۆم، لایەنی کوردی دەبێ رۆڵێکی ئەوها نەبینێ کە خزمەت بە ئیحراجکردنی ئەردۆگان بکات چونکە ئەمە رێک خزمەت بە تەوەجوهی موئەسەسەی عەسکەر لە تورکیا دەکات. لێرەدا نامەوێ ئەوەندە دوور بچم و بڵێم کە ئەردۆگان گەر هەر ئێستا دەرفەتی زێتری هەبێ کێشەی کورد لە تورکیا بەیەکجارەکی چارەسەر دەکات، بەڵام گومانیشم نیە کە هەم لە بواری کێشەی کورد وە هەم لە بواری نزیکبوونەوە لە یەکێتی ئەورووپا هەنگاوی زێتر دەهاوێژێ. بە بۆچوونی خۆم، هەرنەبێ تا ئەنجامدانی هەڵبژاردنەکان کە لە 22ی مانگی داهاتوودا دەکرێن، زۆر گرنگە پکک بە ئەو پەڕی هەستیاریەوە سیاسەت بکات. لە مێژووی سیاسی تورکیادا زۆربەی هێزە سیاسیەکان (هەڵگرانی ئایدیۆلۆژیای جیا جیا) خۆیان لە ناو دەسەڵاتی سیاسیدا تاقیکردۆتەوە هەر لە چەپ تا ناوەند تا دەگاتە ئەوپەڕی دەستە ڕاست، ئەوەی راستیە هیچیان نەیان توانیوە بەقەد چوارساڵی رابردوو هەنگاوی جددی بنێن بەرەو بوون بە ئەندام لە یەکێتی ئەورووپا (واتە بەشێک لە پڕۆژەی لیبرال-دیمۆکراسی جیهانی رۆژئاوا) وە هیچ کاتێکیش بە قەد ئێستا هەڵگرانی بیری کەمالیزم هەستیان بە ترس و هەڕەشە لەبەرامبەر ئایدیۆلۆژی کەمالی نەکردوە. هەڵگرانی ئەو فکرە دەخوازن ترس و توڕەیی خۆیان بە لایەکدا بتەقێننەوە، با لایەنی کوردی لەو هەوڵە دابێت کە ئەم تەقینەوەیە بە رووی کورددا نەبێت!

حەز دەکەم ئەوەش بڵێم کە بیرۆکەی (پەیوەندی باش لەگەڵ تورکیا) هەرچەندە سروشتێکی ستراتیژی دوورخایەنی هەیە لەوەی کاتی، بەڵام هەنووکەی کورد، بە تایبەتی لە باشووری کوردستان، پەیوەندی باشتر لەگەڵ تورکیا، لەوەی کە هەیە، دەخوازێ. باشووری کوردستان هەر کرانەوەیەکی دیپلۆماسی لە ئاستی ئیقلیمی و جیهانی بەدەستبهێنێ یەکسەر بە مانای بەهێزکردنی مەوقفی خۆی دێت بەرامبەر بەغدا. کورد لە باشوور، لەگەڵ بەدەستهاتنی کۆمەڵێ شت لە (1992)ەوە بەڵام دەبێ حسێبی پاشەکشەی جددیش بکرێ، کە بە باوەڕی من سەرکردایەتی ئەو حسێبەی نەیکردووە (بە هەر حاڵ تەخمینکردن شتێکی جودایە)؛ هەر وەک

پێشتر گوتم، کورد پلانی (ب)ی نیە، چونکە حسێبی پاشەکشەی نەکردووە. مرۆڤ بۆی هەیە بزانێ ئایا دەسەڵاتی کوردی تا چەند مانگ، با نەڵێین چەند ساڵ، توانای ڕاگرتنی باری ئابووری کوردستان و بژێوی ژیانی خەڵکی هەیە ئەگەر هات و کورد بەرەوڕووی قەیرانێکی جدی بوویەوە لەگەڵ بەغدا: ئایا حکومەتی کوردستان چەند ملیار دۆلاری یەدەگی هەیە بۆ کاتی پاشەکشە!

ماوە بڵێم کە لە وەڵامێکی پێشترمدا هەندێ شتم عەرزکردن کە دەکرێ وەڵامی ئەم پرسیارەشتان بن.

ویرای سووپاسم بۆ ڕۆژنامەی (*کوردستانی نوێ*)ی هێژا، حەز دەکەم خوێنەری ئازیزی ئەم گفتوگۆیە ئاگادارکەمەوە کە بەشێک لەو شتانەی لەم گفتوگۆیانەدا هاتونەتە دەنگ وە ئەو بابەتانەی ئاماژەیان پێکراوە لە ماڵپەڕی تاکەکەسیم بەرچاودەکەون، فەرموون ئەمەش ئەدرەسی ماڵپەرەکەیە: www.burhanyassin.com